

20 χρόνια από την ίδρυση του Τμήματος Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Μάσαρुक στο Μπρνο

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΦΡΑΝΚ-ΣΓΟΥΡΔΑΙΟΥ

Πρώτη προσπάθεια για τη διδασκαλία Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Μάσαρुक στο Μπρνο από την Αικατερίνη Φρανκ-Σγουρδαίου, Ιστορικό – Αρχαιολόγο, απόφοιτο Βυζαντινής τέχνης της Σορβόνης στο Παρίσι το 1967, κατέληξε σε αποτυχία μετά τα γεγονότα της άνοιξης της Πράγας το 1968. Καλύτερη τύχη, χάρη στην ευτυχή συνάντηση στο Μπρνο του διευθυντή του Κέντρου Νοτιοανατολικής Ευρώπης στην Αθήνα, Τίτου Γιοχάλα, με το άνω αναφερόμενο πρόσωπο το 1990 είχε η ίδρυση Τμήματος Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο ίδιο Πανεπιστήμιο. Με τη θερμή υποστήριξη του καθηγητή, κυρίου Antonín Bartoněk, προϊσταμένου τότε του Ινστιτούτου Κλασικών Σπουδών, και τη γενναιόδωρη οικονομική υποστήριξη του Λογοτεχνικού Ιδρύματος Κόστα και Ελένης Ουράνη υπό την αιγίδα της Ακαδημίας Αθηνών, ανοίγει το Τμήμα Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας την 1^η Μαρτίου 1993, ενώ συγχρόνως το Τσεχικό Υπουργείο Παιδείας και Νεολαίας παρέχει την έγκριση για το ακαδημαϊκό έτος 1993–1994.

Με τη βοήθεια της νεοελληνίστριας καθηγήτριας Růžena Dostálová, η οποία είχε μακρά εμπειρία και γνώση από αντίστοιχα του τμήματός μας προγράμματα (του Πανεπιστημίου Καρόλου της Πράγας, το οποίο έπαψε να υπάρχει το ίδιο έτος, αλλά και ξένων Πανεπιστημίων, ιδιαίτερα γερμανόγλωσσων και δύο ολλανδικών), καταλήξαμε ότι αυτό που θα έπρεπε να προέχει και να αποτελεί άμεση προτεραιότητά μας θα ήταν, σε πρώτη φάση, η εκμάθηση της νεοελληνικής γλώσσας, στη συνέχεια των αρχαίων ελληνικών, χωρίς να παραγκωνίζονται η λογοτεχνία, η ιστορία, η θρησκεία, ο πολιτισμός και η λαογραφία. Σήμερα το Τμήμα προσφέρει στους ενδιαφερόμενους πλήρη κύκλο σπουδών, δηλαδή προπτυχιακό (3 έτη, B.A.), μεταπτυχιακό (2 έτη M.A.) και διδακτορικό (4 έτη, Ph.D.).

Έκτοτε και δεδομένου ότι μέχρι το 2007 που ιδρύθηκε το αντίστοιχο Τμήμα στο Πανεπιστήμιο Καρόλου στην Πράγα, ήταν το μοναδικό σε ολόκληρη την πρώην Τσεχοσλοβακία, έχει περίπου 60 αποφοίτους του προπτυχιακού, 30 του μεταπτυχιακού και 2 του διδακτορικού. Συνολικός αριθμός όλων όσοι φοιτούν αυτή τη στιγμή και στους τρεις κύκλους πλησιάζει τους 60. Υπενθυμίζουμε ότι για τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας λειτουργούν και βραδινά μαθήματα σε τρία επίπεδα για το ευρύτερο κοινό.

Στο Τμήμα διδάσκουν 3 επίκουροι καθηγητές, 3 λέκτορες και στη διδασκαλία συμμετέχουν επίσης διδάσκοντες της Κλασικής Φιλολογίας και προσωπικότητες από το εξωτερικό. Στην επιστημονική επιτροπή προεδρεύει και τις διδακτορικές διατριβές επιβλέπει η καθηγήτρια Růžena Dostálová. Στην ποιοτική ανύψωση της διδασκαλίας βοήθησε και η εξάμηνη παραμονή του Νίκου Λυκιαρδόπουλου (2000, *Ίδρυμα Ωνάση*) και κυρίως η οκταετής παραμονή της Ελληνίδας λέκτορος Χρυσούλας Μάνου (2003–2011), αποσπασμένης του Ελληνικού Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Η ελληνική πλευρά επίσης παρέχει κάθε χρόνο σειρά υποτροφιών θερινών μαθημάτων γλώσσας σε ελληνικά Πανεπιστήμια (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα) και επίσης Λευκωσία Κύπρου. Στο πλαίσιο του προγράμματος *Erasmus* που λειτουργεί ανάμεσα στο Τμήμα του Brno και τα αντίστοιχα Τμήματα στην Ελλάδα, στην Κύπρο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες βρίσκουν αρκετοί φοιτητές και φοιτήτριες κάθε χρόνο ευκαιρία να περάσουν ένα εξάμηνο στο εξωτερικό.

Τα μαθήματα παρακολουθούν και φοιτητές άλλων κλάδων, π.χ. Μεσογειακών Σπουδών, Αρχαίων Ελληνικών, Κλασικής Αρχαιολογίας, Ιστορικού Τμήματος, κ.λ.π. Ενδιαφέρον για την εκμάθηση της γλώσσας παρουσιάζουν οι εδώ Έλληνες τρίτης γενιάς και Σλοβάκοι υπήκοοι, δεδομένου ότι στο Πανεπιστήμιο Κομένσκυ στην Μπρατισλάβα διδάσκονται τα Νέα ελληνικά μόνο στο πλαίσιο των Αρχαίων Ελληνικών και δεν αποτελούν πλήρη κλάδο.

Ως βοηθήματα για τη διδασκαλία χρησιμοποιούνται εκτός από το ελληνικό και ξενόγλωσσο υλικό και βιβλία στην τσεχική γλώσσα, τα οποία συνέγραψαν στη διάρκεια της λειτουργίας του Τμήματος οι επιστημονικοί του συνεργάτες. Πρόκειται προπαντός για την *Εισαγωγή στη Νέα Ελληνική Γλώσσα* (R. Dostálová – C. Franc-Sgourdeou, *Základní kurz novořeckého jazyka*, 2^η ενισχυμένη έκδοση, Πράγα 2004), *Ιστορία της Ελλάδας* (P. Hradečný κ.α., *Dějiny Řecka*, 2^η έκδοση, Πράγα 2009), *Ιστορία Βυζαντίου* (B. Zástěrová κ.α., *Dějiny Byzance*, Πράγα), *Ελληνο-τσεχικό λεξικό* (Th. Nedělka, *Novořecko-český slovník*, 2^η ενισχυμένη έκδοση, Πράγα 2002), *Βυζαντινή Παιδεία* (R. Dostálová, *Byzantská vzdělanost*, 2^η έκδοση, Πράγα 2003), *Λεξικό Ελλήνων συγγραφέων* (B. Borecký – R. Dostálová, *Slovník řeckých spisovatelů*, 2^η έκδοση, Πράγα 2006).

Στη διάρκεια της εικοσαετούς ύπαρξης του κλάδου δημιουργήθηκε μία αξιολογη βιβλιοθήκη, η οποία εμπλουτίστηκε και από ελληνικές δωρεές (*Ίδρυμα Ουράνη, Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού, Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας, Ίδρυμα Ιονικής Τράπεζας*) και από τον καθηγητή Hans Eideneier.

Στο *Ινστιτούτο Κλασικών Σπουδών* εδρεύει από το 1995 και η *Τσεχική Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών*, η οποία σε συνεργασία με το *Ινστιτούτο Κλασικών Σπουδών* οργανώνει κατά μέσον όρο 8 διαλέξεις κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους. Ομιλητές είναι επιστήμονες διεθνούς κύρους (τελευταία καθ. Κ. Δημάδης, καθ. Α. Μαρκόπουλος, καθ. W. Puchner, καθ. R. Beaton και άλλοι), αλλά και γνωστοί συγγραφείς (Δ. Νόλλας) και απόφοιτοι του Τμήματος *Νεοελληνικών Σπουδών*. Από το 2001 η Εταιρεία εκδίδει ετήσιο περιοδικό *Neograeca Bohemica* για τις Νεοελληνικές Σπουδές στην Τσεχία. Υποστήριξε επίσης την έκδοση του βιβλίου *Ελληνικά πάθη. Μοίρα μιας όπερας. Αλληλογραφία Ν. Καζαντζάκη και Μπ. Μαρτίνου* (R. Dostálová – A. Březina, *Řecké pašije. Osud jedné opery. Korespondence Nikose Kazantzakise s Bohuslavem Martinů*, Praha 2003) σε συνεργασία με το *Ινστιτούτο Μπ. Μαρτίνου* στην Πράγα.

Ας αναφερθεί τέλος ότι το Τμήμα κατά τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής του, χάρη στη γεμάτη αυταπάρνηση εργασία των διδασκόντων του, ιδιαίτερα των εξωτερικών (ας μη ξεχνάμε την επί δώδεκα χρόνια μετακίνηση της καθηγήτριας R. Dostálová εβδομαδιαία από την Πράγα, P. Hradečný, V. Vanířek), κατορθώθηκε να τεθούν σταθερά θεμέλια του

νέου κλάδου και ελπίζουμε ότι σήμερα υπάρχουν όλες οι απαραίτητες προϋποθέσεις για τους νέους επιστήμονες για τη συνέχεια και τη βελτίωση του έργου αυτού.

50 χρόνια από το θάνατο του Δημήτρη Παπά, ιδρυτή της Έδρας Νέων Ελληνικών στο Πανεπιστήμιο του Καρόλου της Πράγας

ΚΩΣΤΑΣ ΤΣΙΒΟΣ

Τον ερχόμενο Μάιο συμπληρώνονται 50 χρόνια από το θάνατο του πανεπιστημιακού Δημήτρη Παπά, ιδρυτή των νεοελληνικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Καρόλου της Πράγας. Ο Δημήτρης Παπάς δραστηριοποιήθηκε όχι μόνο στον πανεπιστημιακό χώρο, αλλά και πολιτικά, υπηρετώντας την κρίσιμη εμφυλιοπολεμική περίοδο ως άτυπος πρέσβης της λεγόμενης «κυβέρνησης του βουνού» στην τότε Τσεχοσλοβακία. Θα επιχειρήσουμε μια σύντομη ανάπλαση της προσωπικότητας του Δ. Παπά βασισιμένοι σε αρχειακό υλικό του τσεχοσλοβακικού Υπουργείου Πληροφοριών,¹ στο οποίο υπηρέτησε ο Δ. Παπάς λίγο μετά την άφιξή του στην Τσεχοσλοβακία, σε ορισμένες αναφορές που βρήκαμε στο *Ιστορικό Αρχείο* του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών,² καθώς και στη νεκρολογία που έγραψε η Τσέχα βυζαντινολόγος Ρούζενα Ντοστάλοβα, συνάδελφος του Παπά στο Πανεπιστήμιο, λίγο μετά το θάνατό του στο *Δελτίο της τσεχικής Ένωσης Κλασικών Φιλολόγων*.³ Οι σημαντικότερες πληροφορίες όμως προέρχονται από μια ιδιόχειρη ημιτελή *Βιογραφική έκθεση* του Παπά, την οποία ανακαλύψαμε πρόσφατα κατά τη μετακόμιση κάποιων παλαιών εγγράφων από τη βιβλιοθήκη του *Τμήματος Νεοελληνικής Φιλολογίας* στην Πράγα.

Ο Δημήτρης Παπάς γεννήθηκε την πρωτοχρονιά του 1907 στο χωριό Καλά Νερά που βρίσκεται στους πρόποδες του Πηλίου, όπως ο ίδιος αναφέρει στη *Βιογραφική έκθεσή* του. Καταγόταν από μια ευκατάστατη αγροτική οικογένεια ελαιοπαραγωγών. Είχε έναν αδελφό και πέντε αδελφές. Ο πατέρας του ήταν βενιζελικός, χωρίς να ανακατεύεται ενεργά στην πολιτική ζωή. Ο Δημήτρης Παπάς πέρασε τα παιδικά του χρόνια στο χωριό, όπου έβγαλε και το Δημοτικό. Όπως αναφέρει στο βιογραφικό του, *από τότε που γεννήθηκα ήμουν διαρκώς άρρωστος από ελονοσία και ελώδη καχεξία, γι' αυτό κι ήμουν περιορισμένος στο σπίτι κάτω απ' την επίβλεψη της μητέρας μου*. Το 1916 η οικογένεια Παπά μετακινήθηκε στο Βόλο, όπου ο Δημήτρης σπούδασε στο Ελληνικό Σχολείο και στο Γυμνάσιο. Το 1925 ο Δημήτρης αναχώρησε για την Αθήνα προκειμένου να σπουδάσει στο Πανεπιστήμιο. *Ο πατέρας μου με επέσε να σπουδάσω νομικά, εργώ όμως ήθελα να σπουδάσω φιλολογία, στην οποία*

¹ Národní archiv, k. Ministerstvo informací, sl. Řecký referát (Εθνικό Αρχείο Πράγας – ΕΑΠ, Υπουργείο Πληροφοριών, φάκελος Ελληνικός Τομέας).

² Υπουργείο Εξωτερικών, *Ιστορικό Αρχείο*, φακ. 80, υποφ. 1 (1951).

³ DOSTÁLOVÁ 1963, 189–190.